

Os séculos escuros. A literatura galega no século XIX.

Contexto histórico e precursores. Rexurdimento: Rosalía de Castro.

- **Os séculos escuros:** Coñecemos co nome de Séculos Escuros o período abranguido entre os séculos XV e XVIII, que se caracteriza pola case ausencia total de literatura escrita.
  - *A lingua galega nos séculos escuros:* o español converteuse na lingua da cultura e da administración, mentres que o galego foi relegado á consideración de lingua oral e rural. Até o século XIX non houbo signos evidentes de recuperación. Producíronse no galego grandes cambios fonéticos e morfosintácticos: gheada, perda dos correlatos sonoros do «s» e o «x», imposición do artigo precedendo ao posesivo, desaparición das formas átonas do posesivo feminino...etc.
  - *Vilancico de Nadal:* dende o século XVII ao XIX a Panxoliña de Nadal galega difundíuse por toda a Península en composicións nas que se produce a galeguización do misterio do Nadal.
  - *Poesía anónima tradicional e composicións de circunstancias:* nesta época, sen dúbida, existiron toda unha serie de cantigas anónimas de carácter tradicional e transmisión oral, herdeiras das cantigas medievais, que van ser a orixe da nosa tradición oral. Temas como o saqueo de Cangas polos turcos ou a execución do Mariscal Pedro Pardo de Cela.
  - *A poesía culta:* da poesía renacentista só conservamos un soneto de Isabel de Castro e Andrade, Condessa de Altamira, dedicado ao poeta Alonso de Ercilla, da poesía barroca xa conservamos máis mostras.
  - *Teatro:* a primeira peza dramática que conservamos é o *Entremés famoso sobre a pesca no río Miño* (1671).
  - *O século XVIII:* o século XVIII merece un estudo especial xa que neste período van xurdir unha serie de intelectuais que, rompendo coa despreocupación anterior, se van interesar pola situación do galego reivindicando a súa consideración como lingua irmá do castelán, *Padre Feijoo* (1676-1764), *Padre Sarmiento* (1695-1772), *Cura de Fruíme*, Diego de Cernadas e Castro (1698-1777).
- **Contexto histórico e precursores:** a comezos do século XIX a poboación de Galicia era fundamentalmente rural, as clases sociais privilexiadas eran a fidalguía e o clero e a lingua empregada na fala das clases populares era o galego; para a escrita empregábase o castelán. No que se refire á Literatura en galego destacan unha serie de precursores ou prerrexurdimento como *Juan Manuel Pintos* (1811-1876), autor que fai unha atinada defensa do galego no seu libro *A gaita gallega* (1853), e *Francisco Añón* (1812-1861), que publicou poemas de contido costumista e patriótico, incluso *Manuel Murguía*.
- **A lingua galega no Rexurdimento:** no século XIX a reivindicación do idioma tivo un carácter exclusivamente culturalista. É dicir, empregábase o galego na literatura, pero en cambio non se utilizaba nos documentos persoais e nos actos públicos. Descoñecedores da tradición literaria medieval, os escritores do século XIX recorreron ao galego coloquial da súa zona para elaborar as súas obras. A maioría dos textos patriótico-

políticos do primeiro terzo do século, as obras dos Precusores e mesmo *Cantares gallegos* de Rosalía están escritos nun galego dialectal de ortografía vacilante.

➤ **Rexurdimento: Rosalía de Castro**

- *A súa vida*: Naceu en Santiago no ano 1837, filla de nai solteira e dun clérigo que non puido lexitimar a súa filla. Estas circunstancias, así como a súa delicada saúde condicionaron a súa obra. Casa co historiador coruñés Manuel Murguía no ano 1858 e teñen sete fillos; acompaña ao seu home, funcionario do estado, e reside en distintos puntos da xeografía española, o que tamén reflicte na súa obra. Morre en Padrón no ano 1885.

▪ *A súa obra*

- ✓ Cantares Gallegos: estrutura e temas: o libro consta de trinta e cinco poemas, cun prólogo e un epílogo que lles presta carácter unitario e circular. No prólogo convídase a cantar á “meniña gaitreira”, e no epílogo esta dá por rematado o seu labor. Nos poemas vanse alternando as voces. Destacan temas *costumistas*: teñen carácter descritivo e narrativo. Utilizan o humor como recurso e neles faise unha descrición dos costumes, das crenzas, das romarías, etc. Temas *amorosos*: preséntanse como diálogos ou monólogos de namorados. Temas *intimistas*: neles a escritora amósase máis intimamente a través das súas lembranzas persoais e das súas vivencias. Temas *social-patrióticos*: nestas composicións atopamos o espírito reivindicativo de Rosalía. Neles exprésase o drama da emigración, a miseria dos campesiños, a soidade da muller, e, en xeral, a marxinação na que vive Galicia.

- ✓ Follas Novas: estrutura e núcleos temáticos: o libro aparece estruturado en 5 partes:

I.- Vaguedás	<u>Poesía subxectiva</u> (Mundo íntimo): lírica, existencial e na que Rosalía expresa os seus sentimentos.
II.- Do íntimo	
III.- Varia	Participa dos dous criterios
IV.- Da terra	<u>Poesía obxectiva</u> (Mundo comunicativo): colectiva, conectada tematicamente coa de <i>Cantares Gallegos</i> .
V.- As viúvas dos vivos e as viúvas dos mortos	

- ✓ Obra galega en prosa: tres son as mostras desta prosa que se conservan: O “Prólogo” de *Cantares Gallegos*, no que dá a coñecer as súas intencións que son as de defender a lingua e atacar aos que se comportan inxustamente con Galicia; “Dúas palabras da autora” en Follas Novas que serve de prólogo e xustificación ao libro e, finalmente, o relato *Conto gallego*.

- *A súa lingua*: a autora baséase na fala popular, particularmente das zonas de Santiago e Padrón e é perfectamente consciente das súas limitacións neste sentido.